

Bijdragen en mededelingen van de Nederlandse Vereniging van Boseigenaren

DE ONTWIKKELING VAN DE FINANCIËLE LASTEN

IN DE BOSBOUW III

[671]

door

TH. C. OUDEMANS

In het Nederlands Bosbouw Tijdschrift heb ik in jaargang 33 (1) 1961 (21—25) en vervolgens in datzelfde tijdschrift 33 (11) 1961 (337—339) artikelen geschreven betreffende de ontwikkeling van de financiële lasten in de bosbouw. Tevens gaf ik een overzicht van lonen, sociale verzekeringen en andere lasten, gebaseerd op de C.A.O. geldend van 1 juli 1960 af, inclusief compensatie huurverhoging 1960, voor een vaste arbeider, groep A en vervolgens de lonen enz. gebaseerd op de C.A.O. van 1961/1962, eveneens inclusief compensatie huurverhoging 1960 voor een vaste bosarbeider groep A.

Zoals bekend is, werd een nieuwe collectieve arbeidsovereenkomst voor de particuliere bosbouw afgesloten voor het tijdvak van 1 mei 1962 tot en met 30 april 1963 (voor bosarbeiders in dienst bij de Staat of Gemeenten geldt de nieuwe C.A.O. niet). Deze C.A.O. is goedgekeurd door het College van Rijksbemiddelaars bij beschikking van 6 juli 1962 en inmiddels in druk verschenen.

Op mijn laatste artikel, verschenen in het novembernummer 1961 heb ik enkele reacties ontvangen. Ten eerste van enkele particuliere bouseigenaren die mij hun waardering uitspraken voor de door mij geproduceerde artikelen, doch ook een die kritiek uitte en wel niet zo zeer op mijn berekening als wel dat de in de conclusies vermelde kosten per gewerkt uur volgens de C.A.O. per 1 mei 1958 als die van 1 juli 1960 en die van 1 mei 1961, respectievelijk *f* 1,91, *f* 2,29 en *f* 2,42 per uur, veel te laag waren. De kritiek bepaalde zich ertoe dat over het algemeen, doch speciaal bij enkele grote instanties in Nederland, het gehele jaar door „zogenaamd” in aangenomen werk arbeid wordt verricht en dat altijd 30% boven het in de C.A.O. vastgestelde uurloon wordt betaald. Voor een vaste bosarbeider groep A wordt dan niet *f* 1,59 per uur betaald, doch rond *f* 0,48 per uur meer, hetgeen *f* 2,07 per uur maakt. Hierboven komen dan de sociale en andere lasten, met als gevolg dat de kosten per gewerkt uur zeer aanzienlijk hoger komen dan door mij volgens de C.A.O. berekend.

Er zijn mij eveneens gevallen bekend waar regelmatig 10 tot 20% boven de bij C.A.O. vastgestelde lonen worden betaald. In dit, het derde artikel over dit onderwerp, zal ik met die toeslagen geen rekening houden; evenals in vorige artikelen zal ik mijn betoog baseren op hetgeen is bepaald in de C.A.O. geldend van 1 mei 1962 tot en met 30 april 1963.

Het belangrijkste verschil met vorige C.A.O.'s is wel de instelling van de gehele vrije zaterdag, met als gevolg de verkorting van de werkweek van 47 tot 45 uur. Hierbij zij direct opgemerkt dat die 45-urige werkweek alleen op papier bestaat, maar dat die in werkelijkheid niet kan worden gehaald vanwege het licht. Er is namelijk bepaald, dat winter en zomer 45 uur per

week dient te worden gewerkt (5 dagen à 9 uur): het is zonder meer duidelijk dat gedurende de winter op lange na geen 9 uur per dag kan worden gewerkt.

In het boekje waarin de C.A.O. geldend van 1 mei 1962 tot en met 30 april 1963 staat afgedrukt, is achteraan de Verordening van het Boschap, houdende regeling van de arbeids- en rusttijden in de bosbouw opgenomen. Ik heb er bezwaar tegen dat hier gesproken wordt van *de bosbouw*, daar deze verordening uitsluitend geldt voor de *particuliere* sector. Er had dus, evenals (op mijn verzoek) bij de Collectieve Arbeidsovereenkomst, dienen te staan „voor de particuliere bosbouw” of „geldt niet voor arbeiders in dienst bij de staat of gemeenten”.

Zoals ik al meer dan eens heb betoogd, vind ik het toch wel heel verwonderlijk dat het Boschap, voor wat de werkgeverszijde betreft, die uit drie groepen bestaat: het Staatsbosbeheer, de gemeenten en de particuliere bosbezitters, een verordening maakt, die slechts geldt voor één van de bovengenoemde drie groepen. Bovendien doet het verwonderlijk aan, dat in artikel 8 wordt bepaald dat de arbeidstijd 45 uur per week of 9 uur per dag draagt, hetgeen totaal 2349 uur per jaar maakt. Op bladzijde 69 wordt echter ter aanbeveling alleen maar een schema gegeven met een totale effectieve arbeidstijd van 2272,75 uur per jaar, voor het geval dat de mogelijkheid om in schuren te laten werken bij duisternis ontbreekt. Men had daarnaast als houvast voor de arbeider natuurlijk ook een schema voor de volle 2349 uur moeten geven. Indien men er echter zo zeker van is dat in de bosbouw de volle 2349 uur niet kan worden gewerkt, dan dient men officieel vast te stellen dat de arbeidstijd in de bosbouw slechts 43 of 44 uur per week zal bedragen.

Het Staatsbosbeheer heeft een werktijdregeling voor arbeiders van 2 juli 1962 tot 2 augustus 1963, vermeldende 2475 uur (over 13 maanden), dat is 2295 voor 12 maanden, waarbij geen rekening is gehouden met stopkwartieren. Zou er inderdaad 's ochtends en 's middags een kwartier pauze zijn, dan is de totale effectieve arbeidstijd 120 uur minder, dus in totaal 2175 uur per jaar.

Men heeft zijn toevlucht genomen tot een nieuw begrip, namelijk dat van „lichtverlet”. Men had zich veel beter kunnen baseren op een gemiddelde werkweek van 43 of 44 uur en dan tegen hetzelfde weekloon als in de C.A.O. bepaald, hetgeen dan een loonsverhoging betekent. Het mag als bekend worden verondersteld dat de lonen in Nederland uitsluitend mogen stijgen indien er „ruimte” is in de productiviteit. Of dit nu in *werkelijkheid* het geval is doet veelal niet ter zake: de hoofdzaak is of zulks op papier duidelijk kan worden gemaakt. Dat dit ten koste van de winst gaat weet elke ondernemer. Veelal wordt hier dan ook gesproken van de „spelregels” in het loonbeleid.

Volgens het gangbare systeem is de stijging van de arbeidsproductiviteit (in ons geval de bosbouw) maatgevend voor de loonsverhogingen, die in desbetreffende bedrijfstak mogen worden toegekend. De berekening van de productiviteit in de bosbouw is m.i. een hachelijke en riskante aangelegenheid daar voldoende gegevens ontbreken en deze bovendien voor verschillende uitleg vatbaar zijn. Ik heb dit reeds meermalen medegedeeld, doch er werd nimmer een onderzoek ingesteld. Ik heb vernomen dat bij een nieuw

loonoverleg een nieuwe formule tot stand zal komen, en wel deze, dat productiviteitsstijging in alle bedrijfstakken nog steeds het belangrijkste argument vormt voor het toekennen van een loonsverhoging, maar dat — in tegenstelling met voorgaande jaren — tevens rekening dient te worden gehouden met de stijging van de nationale productiviteit.

Eind juli kreeg ik toegezonden rapport no. 396 van het Landbouw-Economisch Instituut te 's-Gravenhage, getiteld „De Bosarbeiders in Nederland”, een onderzoek naar omvang en structuur van de beroepsgroep der bosarbeiders en naar de arbeidsverhoudingen in de bosbouw. Dit gedegen werk doet verlangen naar een even grondig onderzoek naar de positie van de werkgever in de particuliere bosbouw, waarbij dan als vanzelfsprekend de economie van het bosbouwbedrijf in de particuliere sector dient te worden behandeld met daarbij de beantwoording van de vraag: „Is het economisch nog verantwoord dat de particuliere bosbouwer zijn bedrijf voortzet?”

Terugkomend op het vorenvermeld rapport over de bosarbeiders in Nederland is voor dit artikel in het bijzonder belangrijk hoofdstuk VII, blz. 117. Met de eerste zin van § 1 „de loonregeling”, luidende: „De bijzondere structuur van de bosarbeidersgroep — met de verscheidenheid van werkgevers samenhangend — komt ook tot uiting in de gevarieerdheid van regeling betreffende de lonen en andere arbeidsvoorwaarden”, ben ik het in 't geheel niet eens. Er is geen bijzondere structuur van de bosarbeidersgroep en er zijn slechts drie groepen van werkgevers: Staatsbosbeheer, Gemeenten en particuliere bosbezitters, die ieder hun eigen loonregeling hebben. De laatste groep doet zulks in een C.A.O. De arbeiders staan hier geheel buiten.

De schrijver van hoofdstuk VII verwondert er zich over dat aangenomen werk weinig voorkomt bij particulier bosbezit, doch veel bij het Staatsbosbeheer en de Nederlandsche Heidemaatschappij. Dit is m.i. helemaal niet verwonderlijk daar bij die beide instanties veel meer arbeiders in dienst zijn, die meestal in groepen werken. Om deze groepen te controleren op het aangenomen werk zijn voorwerkers en bosbazen in dienst. Over het algemeen kan men aannemen dat bij accoordwerk per tien arbeiders één persoon aanwezig dient te zijn, die dagelijks de verrichte arbeid controleert en het resultaat opmeet. Bij de particuliere bosbouw is dit veelal niet mogelijk, omdat er maar heel weinig particulieren zijn, die meer dan tien arbeiders in dienst hebben en die dan bovendien nog een controlerend man ter beschikking hebben (zie hiervoor hoofdstuk IX, blz. 143 onder A: *Het algemene beeld*).

Voorts is het volgende van belang in dat rapport, namelijk de vaststelling onder nr. 18 op blz. 146, dat bijna een vijfde deel van de bosarbeiders voornemens is de bosbouw te verlaten. Dit is m.i. niet verwonderlijk (hetzelfde geldt in nog grotere mate, bij de land- en tuinbouw). Er is nu eenmaal een geest van verandering, speciaal bij jongere mensen, die niets te maken heeft met het werk in de bosbouw. Het werk in de bosbouw is tegenwoordig door de nieuwe werkmethoden en de mechanisatie minder zwaar geworden. Bovendien zijn er heel wat takken in de industrie, waar het werk geestdodender en ook veel ongezonder is dan het werk in de bosbouw.

Hieronder volgen nu de lonen enz. gebaseerd op de C.A.O. geldend van 1 mei 1962 t/m 30 april 1963 inclusief de compensatie-huurverhoging 1960, voor een vaste bosarbeider, groep A (berekening 52 weken + 1 dag).

Bosarbeider A.

Bruto-loon per jaar $2349 \times f 1,725$	<i>f</i> 4.052,03	
Looncompensatie huurverhoging $52 \times f 3,50 +$		
$1 \times f 0,70$	182,70	
Vakantietoeslag $2 \times 45 \times f 1,725$	155,25	
	<hr/>	<i>f</i> 4.389,98
Sociale Verzekeringen:		
verschillende premïën 11,6% van <i>f</i> 4.298,63	<i>f</i> 498,64	
Pensioenzegels $261 \times f 0,35$ (0,70 — 0,35)	91,35	
Rentezegels $261 \times f 0,12$	31,32	
	<hr/>	<i>f</i> 621,31
		<hr/>
		<i>f</i> 5.011,29

f 5.011,29 : 2349 = *f* 2,13 per betaald uur

f 5.011,29 : 1952 = *f* 2,57 per gewerkt uur

Berekening per gewerkt uur:

Vakantie- en snipperdagen $13 \times 9 =$	117 uur
Feestdagen gemiddeld $6 \times 9 . . . =$	54 uur
Kort verzuim + wachtdagen	18 uur
3 weken onwerkbaar weer	135 uur
Lichtverlet	73 uur

Totaal 397 uur

Toelichting lichtverlet (zie blz. 69 C.A.O.).

van 20 oktober t/m 22 februari = $2 \times 1\frac{1}{4}$ uur =	2½ uur
$2 \times 2\frac{1}{2}$ uur =	5 uur
3×5 uur =	15 uur
$3 \times 7\frac{1}{2}$ uur =	22½ uur
$3 \times 6\frac{1}{4}$ uur =	18¾ uur
$2 \times 3\frac{3}{4}$ uur =	7½ uur
$2 \times 2\frac{1}{2}$ uur =	5 uur

17 weken 76¼ uur

Af: 2e Kerstdag + Nieuwjaarsdag $2 \times 1\frac{1}{2}$ uur 3 uur

dat is totaal, afgerond 73 uur

Toelichting Premies Sociale verzekering.

Ziekenfonds	2,4%
Ziektewet	2,1%
Landb. Ong. Wet	1,5%
Kinderbijslag Wet	5,1%
Wachtgeld Werkel. Wet	0,5%

11,6%

Conclusie:

Kosten per gewerkt uur volgens C.A.O.:

geldend per 1 mei 1958	<i>f</i> 1,91 per uur.
geldend per 1 juli 1960	<i>f</i> 2,29 per uur.
geldend per 1 mei 1961	<i>f</i> 2,42 per uur.
geldend per 1 mei 1962	<i>f</i> 2,57 per uur.

Dit is ten opzichte van de vorige C.A.O. (dus die van 1 mei 1961/1 mei 1962) $f 0,15$ per uur hoger, volgens die daarvoor $f 0,28$ per uur hoger, volgens die van 1 mei 1958/1 mei 1959 $f 0,66$ per uur hoger.

Hierbij zij nog te vermelden dat de waarderingstoelage volgens artikel 56 in de C.A.O. van verleden jaar voor A, B en C groepen $f 2,65$ per week bedroeg en dat die nu uitsluitend voor bosarbeider A (volgens artikel 57 C.A.O.) $f 4,50$ per week bedraagt (een en ander natuurlijk exclusief vergoeding rijwiel, bromfiets enz.).

Zoals hierboven werd vermeld, zijn er instanties die het gehele jaar in accord laten werken (hoe dit precies gebeurt doet hier niet ter zake). In ieder geval kan tot 30% verhoging worden gegeven, ook als toeslag bij werkuitvoering in accord.

Hieronder wil ik nu een berekening maken hoeveel een betaald uur bedraagt en welk bedrag men moet rekenen voor een gewerkt uur.

Bosarbeider A.

Bruto-loon per jaar met 30% toeslag	$2349 \times f 2,2425$	$= f 5.267,63$
Compensatie huurverhoging	$52 \times f 3,50 + 1 \times f 0,70$	$= f 182,70$
Vakantietoelage	$2 \times 45 \times f 2,2425$	$= f 201,83$
		$f 5.652,16$

Sociale verzekering 11,6% van $f 5.560,81 = f 645,05$

Pensioenzegels $261 \times f 0,35 = f 91,35$

Rentezegels $261 \times f 0,12 = f 31,32$

$f 767,72$

$f 6.419,88$

$f 6.419,88 : 2349 = f 2,73$ per betaald uur

$f 6.419,88 : 1952 = f 3,29$ per gewerkt uur

Heeft men wel eens nagedacht hoeveel dagen per jaar er eigenlijk worden gewerkt? Een week heeft 5 werkdagen maakt dus $52 \times 5 = 260$ dagen

af. vakantiedagen 13

feestdagen 6

kort verzuim + wachtdagen + 15 dagen

onwerkbaar weer en lichtverlet 25

— 44 dagen.

Er worden dus van de 365 216 dagen werkelijk gewerkt.

In de industrie is dit anders: voor het jaar 1962 bedraagt dit getal 239 werkdagen.

Belangrijk is het betoog van mr A. J. R. Mauritz in de Economisch Statistische Berichten betreffende prijzen, lonen en kosten van 1938/1939 tot 1960. In die ruim 20 jaren stegen in guldens de bruto-uurlonen in verhouding 100 op 424, de kosten van levensonderhoud van 100 op 323, de koopkracht der uurlonen van 100 op 131 en de productie per werknemer in de nijverheid van 100 op 137.

In dit verband wil ik toch ook wijzen op het TV-interview waarbij dr M. W. Holtrop, president van de Nederlandse Bank zich op 20 juni 1962 tot het Nederlandse volk richtte. Bij die gelegenheid belichtte hij op zeer duidelijke wijze de economische situatie waar Nederland zich in bevindt. Hij uitte zich kritisch over hetgeen in Nederland in de laatste jaren was geschied. Woordelijk zei hij: „De invoering van de verkorte werkweek is

sneller gegaan en ingrijpender geweest dan was voorzien, waardoor de kostenstijging is ontstaan. En deze verhogingen kunnen gevaarlijk zijn. De ervaring leert, dat op tijden van grote welvaart vroeg of laat perioden van terugslag volgen. Hierop moeten wij voorbereid zijn."

Vervolgens wees de president erop dat de kostenstijging in Nederland de laatste jaren zeer snel is gegaan en, afgezien van Duitsland, sneller dan in de ons omringende landen.

Voorts nog woordelijk het volgende: „Wanneer deze kostenverhogingen zoals thans gepaard gaan met een verslechtering van de betalingsbalans, is dat voor de Nederlandsche Bank het moment om het waarschuwingssein te hijsen." Ieder die belang stelt in de economische ontwikkeling van Nederland, de ontwikkeling van de betalingsbalans, de monetaire en financiële ontwikkeling enz., leze toch vooral het verslag van de Nederlandsche Bank N.V. over het boekjaar 1961, waarbij de president zo'n duidelijk en lezenswaardig betoog bracht (het verslag is te verkrijgen bij de firma Blikman & Sartorius te Amsterdam).

Welke conclusie kan men nu uit het bovenstaande trekken voor de particuliere bosbezitter? Het is algemeen bekend dat de houtprijzen sedert 1958 sterk zijn gedaald, dat er verleden jaar een klein vleugje verhoging viel te constateren, doch dat sinds de bouwstop is afgekomen (en die op het ogenblik dat ik dit artikel schrijf nog steeds werd gehandhaafd) paal- en zaaghout zo goed als onverkoopbaar is. In vorige artikelen heb ik betoogd dat men het loon, dat een bosarbeider in een heel jaar verdient en daarbij toegevoegd alle sociale en andere lasten, niet dient uit te drukken in geld, doch in m³s hout. Men heeft voor zichzelf te bepalen (het hangt van de kwaliteit van het hout af welk bedrag per m³ kan worden bedongen) hoeveel m³ moeten worden geveld om een arbeider een jaar te kunnen betalen. M.i. zal dit variëren tussen 200 en 300 m³ hout per jaar. Het is nu een klein reken-sommetje om te bepalen hoeveel arbeiders in een bepaald bosbedrijf met een zekere hoeveelheid kapbaar hout gehouden kunnen worden. Economisch dient men er van uit te gaan dat een arbeider wordt betaald uit de geproduceerde houtvoorraad (het is een fabeltje dat de particuliere bosbezitter ergens een onuitputtelijke geldkist heeft staan, waaruit hij zijn arbeiders betaalt!).

En nu zijn wij nog niet aan het einde van de kosten-verhoging in de particuliere bosbouw.

De ingegane huurverhoging van 1 september 1962 zal voor dienstwoningen een verkapte loonsverhoging inhouden. Gegeven dient te worden een huurcompensatie van minimaal f 2,25 per week. Hierover moeten sociale lasten worden betaald. Voor dienstwoningen zal m.i. geen hogere huur berekend mogen worden dan 12% van f 9,30 = f 1,12. Daar deze huurverhoging ook voor deze woningen geldt kan men de volgende rekensom maken:

huurcompensatie	f 2,25 per week
sociale en andere lasten over f 2,25, geschat op 40%	f 0,90 per week
	<hr/>
	tezamen f 3,15 per week
huurverhoging	f 1,12 per week
	<hr/>
	verlies f 2,03 per week

Een kleine troost is het dat het verlies op de exploitatie van dienstwoningen in aftrek mag worden gebracht van het inkomen van de boscigenaar. Omgekeerd dient van een eventueel batig saldo van de post exploitatie dienstwoningen inkomstenbelasting te worden betaald (dit komt echter niet voor!).

Eindconclusie, bestemd voor de particuliere bosbezitter.

In verhouding tot de houtprijzen is de arbeid in de bosbouw thans ontstellend duur. Er dient bij elke werkzaamheid te worden bepaald of die

Mededelingen van de Koninklijke

BEGROTING 1963

INKOMSTEN	Rekening		Begroting	
	1961	1961	1962	1963
1. Vereniging				
Aandeel contrib. en don.	f 2.353,00	f 2.400	f 1.500	f 1.500
Rente kasgelden	„ 167,38	„ 250	„ 200	„ 200
Jubileumbijdrage	„ 50,00			
2. Tijdschrift				
Aandeel contrib. en don.	f 2.982,00	f 2.900	f 4.100	f 4.100
Abonnementen	„ 3.041,62	„ 2.900	„ 4.000	„ 4.000
Advertenties	„ 2.683,60	„ 2.400	„ 2.900	„ 3.000
Bijdrage Ned. Ver. v.				
Boscigenaren	„ 4.308,13	„ 4.000	„ 6.000	„ 6.300
Diversen		„ 50		
3. Publicaties				
Nadelig saldo	„ 4.091,51	„ 750	„ 4.000	„ 4.000
				„ 600
	<u>f 19.677,24</u>	<u>f 15.650</u>	<u>f 22.700</u>	<u>f 23.700</u>

JAARVERSLAG 1961

Het ledental.

In het jaar 1961 ontvielen ons de volgende leden: M. R. Baron Bentinck tot Buckhorst, G. H. Cremers, G. H. Crone, dr A. H. W. Hacke, prof. dr J. H. Jager Gerlings, J. R. van Vloten en mej. dr G. Wilbrink. Voor het lidmaatschap bedankten: G. J. Poerink, ir P. Tideman en ir C. N. A. de Voogd. Als nieuwe leden traden toe: M. G. H. Birkenhäger, dr J. Derksen en D. van Hattem. Als nieuw donateur trad toe: W. G. Jansen.

Als gevolg van deze mutaties bedroeg het aantal leden en donateurs per 31 december 1961 achtereenvolgens 276 en 23, in totaal 299, tegenover 283 en 22, in totaal 305 per 31 december 1960 en 285 en 22, in totaal